

BİR MEVLEVİ TABURU

Prof. Dr. MUSTAFA
ÖZCAN



Giriş

1.Dünya Harbi'nde Osmanlı İmparatorluğu arka arkaya felâketler yaşar. Harp, 1914 yılının sonbaharında başlar ve daha sonra Çanakkale'de kazanılan zafer dünyada büyük yankı uyandırır. Ama bunu beş cephede birden silâha sarılmak takip eder. Çünkü imparatorluk parçalanmak istenmektedir.

Osmanlı askerlerinin başında **Enver Paşa** vardır. İhtiyar padişah *V. Mehmet'in* genç ve cüretkâr damadıdır. Bu başkumandan vekili, Alman erkânı harp zabitlerinin etkisindedir. Bu yüzden zaman zaman çok tartışmalı kararlar alınır.

Öte yandan Osmanlı İmparatorluğunun iyi yetişmemiş orduları, noksan teçhizat ve bakımsızlık yüzünden karşılarındaki az kabiliyetli fakat mükemmel silahlı düşman askerini zorlukla karşılamakta ve farklı cephelerden kötü haberler gelmektedir. Cephelerden umumi karargâha gelen ortak istek şudur: İkmal efradı, yeni kıtalar, cephe, harp levazımı, seferi ihtiyaçları önleyecek tedbirler... Ve bu ortak talep, **Enver Paşa'yı** yeni kuvvet kaynakları aramaya yöneltir. **Sadrazam Talât Paşa'nın** odasında **Enver Paşa, Cemal Paşa** bu konuda bir toplantı yaparlar. Toplantının sonunda Mevlevilerden de yararlanmak kararı çıkar.

Halifenin açtığı sancağı şerifin altında tek mil cihan Müslümanlarının toplanmasına bunun katkıda bulunacağı düşüncesindedirler. **Enver Paşa**, mukaddes cihadın ilanını, ulema sınıfının silaha sarılmasıyla kuvvetlendirmek gerektiği kanaatindedir. **Cemal Paşa ile Talat Paşa** bu fikre katılmazlar. Özellikle **Talat Paşa**, imamları, dervişleri, dedeleri askeri mükellefiyete tabi tutacak hususi bir kanun

çıkarılmasına iyi bir proje olarak bakmaz. Onun fikri, bunun daha kolay, daha basit bir şekilde yapılmasıdır. Nihayet kanun zoruyla askere almamak, *gönüllü taburları* meydana getirmek fikri üzerinde anlaşılır.

Postnişin Veled Çelebi, Saray'a Çağrılıyor

Karara göre, öncelikle memleketin her tarafındaki şeyh, dede, baba, müderris ve dersiamların adlarını çıkartılacak, bunlardan işlerine yarayacaklar seçilecek, onlar, birer mektup veya telgrafla İstanbul'a davet edilecektir. Kurulacak bir meclisten bu yolda bir karar çıkartılacaktır... Hemen kararın uygulanmasına geçilir.

1331(1915) Martının üçüncü, Salı günü sadarettin yazılan bir tezkereye dayanarak, Dâhiliye Nezareti, *Konya'daki Mevlevi dergâhının postnişini ve tarikatının reisi Veled Çelebi'yi* İstanbul'a davet eder. Bir hafta sonra **Veled Çelebi, maiyeti dedegânı ile** İstanbul'a gelerek sadrazamın huzuruna çıkar. **Veled Çelebi'ye, Sadrazam Talat Paşa**, durumu izah eder. Çelebi de bu karardan memnun olduklarını ve Mevlevilerin buna icabet edeceklerini söyler. Bunu müjde sayan Talat Paşa, hükümet namına, Çelebi Efendi'nin İstanbul'daki ikamet masrafını karşılar, daha sonra hemen Enver Paşa'ya işi anlatır.

Veled Çelebi ertesi günü Enver Paşa'nın Baltalimanı'ndaki yalısına hususi bir şekilde davet edilmiş ve birtakım görüşmeler yapılmıştır. Çelebi, İstanbul'da uzun müddet kalmaz, iki gün sonra trene binerek Konya'nın yolunu tutar. *Müzakere gününün haftasında Konya'dan Osmanlı İmparatorluğu hudutları içinde, bütün Mevlevihanelere hitaben bir*



BİR MEVLEVİ TABURU

beyanname kaleme alır ve Veled Çelebi'nin gönderdiği bu beyanname, Mevlevileri şevk ve heyecana gark eder. Abasını omuzlayan, kemerini bağlayan kendi Mevlevihane'si şeyhine başvurarak, Mevlevi taburuna kaydedilmek istediğini bildirir. Gelişmeler gazetelere yansır ve basın yoluyla imparatorluğun her tarafına ulaştırılır.

Taburun Resmen Teşekkülü ve Faaliyeti

Konya'da Mevlâna dergâhından sızan bir haber bütün vilâyeti endişeye düşürür. Orada burada toplanan insanlar bu haberi konuşurlar: "Mevlevi şeyhleriyle dervişleri de harbe gidiyorlarmış". Bunu hayra yoranlar olduğu gibi harbin gidişatını iyi görmeyenler de vardır. Bu haber, şehirde günün konusu olur. Kimileri de "Haydi canım! Öyle şey olur mu?"

Tekkelerde oturanlar kavga adamı değildirler" demektedir. (9 Ağustos 1939, s.12)

Kamuoyunda bu tür haberler sürerken Veled Çelebi de Mevlevi şeyhlerini bir mecliste toplar, onlara **"halefe-i ruy-ı zemin hazretlerinin vatanı korumak için ilan ettiği cihad-ı mukaddes"**ten söz eder. Mevlevileri de bu harekete gönüllü sıfatıyla katmak istediklerini belirtir. Mevlevi şeyhlerinin ve dervişlerinin bu konudaki fikrini sorar. Sayıları yirmiye varan şeyhler **"evet"** der. Yalnız Malatya dergâhı Mevlevi dedesi, **"La-mürşidim"** cevabını vermiştir. Tek itiraz ondan gelmiştir.

Yazar burada Sinan dedenin Malatya dergâhında nasıl postnişin olduğunu anlatır. 44 yaşlarında kadardır. 15 yıl önce İstanbul'da Tünel başındaki Mevlevihane'de başlayan

dervişlik serüveninden bahseder. Asıl adı Şevki'dir. Derviş olduktan sonra kendi arzusuyla Veled Çelebi'nin babası tarafından adının Sinan'a çevrildiğini, 13 senedir bu adı kullanarak Mevleviler arasında şöhret bulduğunu, Konya'daki dervişliğinin sekiz yıl sürdüğünü anlatır.

Mevlevi tarikatına mensup **Halife Sultan Reşat'ın** Konya'ya yaptığı ziyaret sırasında Veled Çelebi tarafından dergâhın teşrifatçılığı görevine tayin edildiği, Malatya dergâhı dedesi **Şemsi dedenin** vefatı üzerine onun yerine gönderildiği, kısa sürede dergâhı onardığı, daha sonra da işiyle meşgul olduğu nakledilir. Çelebi'nin bu davet telgrafını alıncaya kadar Malatya'dan bir tarafa ayrılmaz. **(10 Ağustos 1939)** Ancak Veled Çelebi'nin önerisini kabul etmez. Bu tavrının gerekçesini de şöyle açıklar:

“-Bizim kisvemiz kan libası, kavga üniforması değildir. Biz, insanları ihtiraslardan ayırmak uğurunda dilimiz döndüğü gücümüz yettiği kadar propaganda yapmak, onları doğru addettiğimiz sulh, barış yoluna getirmeğe gayret etmekle mükellefiz. Şimdi, sikkemiz başımızda, **haydarımız** omuzumuzda, kemerimiz belimizde, elimizden neyimizi atıp, kudümümüzü bir tarafa bırakıp birer tüfek yakalayarak cephe yolunu tutarsak, davamız uğruna bağlanıp kıyı bucak demeden dünyadan uzak, manevi sayfalarına gömülü fazilet telakkilerine bağlı hayatımız, faaliyetimiz nerede kalır?” **(11 Ağustos 1939, s.8)**

Veled Çelebi ise olayları acele ve yanlış değerlendirmemesini, akli selimle hareket etmesini söyler, dinin ve memleketin selâmeti için buna lüzum görüldüğünü belirtir. Mevlevi tarikatının en büyüğü sayılan ve Mevlâna postuna oturan Çelebi'nin huzurunda bu kabil münakaşalara asla tahammül olunamaz. Refahiye dedesi Çelebi Kâmil münakaşaya karışarak, Sinan Çelebi'den farklı düşündüğünü vurgulamıştır. Görüşmelerden sonra dedeler meclisi şu kararları vermiştir:

1-Mevlevi dedelerinin maiyetlerindeki dervişleriyle birlikte bir hafta zarfında Konya'da toplanmaları

2-Çelebinin kumandası altında İstanbul'a hareketleri

3-Padişah ve halife Sultan Reşad'ın huzurunda ant içtikten sonra cephedeki muharipleri teşci ve teyşi için harbiye nezaretinin lüzum gördüğü ve göstereceği cepheye hareketleri.

Kararların alındığı o günün akşamı bütün dedeler kendi tekkelerine dönerler ve bir hafta içinde, dergâhlarında yalnız birkaç derviş bırakarak, Konya'ya gelirler. Veled Çelebi'nin etrafında toplanırlar. Bu suretle meydana gelen Mevlevi gönüllülerinin taburu 800 kişilik bir kuvvet teşkil eder. Çelebi İstanbul'a, başkumandan vekâletine çektiği telgrafla bir hususi tren ister. Konyalıların alkışları ve elbirliği ile teşyileri arasında trene binilir. **Yedikule Mevlevihane'si şeyhi Şeyh Baki'nin** hazırladığı 100 arkadaşı da iltihak etmek üzere yola çıkmışlardır.

İstanbul'daki Merasime Dair

İstanbul felâket günlerinden birini yaşamaktadır. **1331(1915)** Nisanının üçüncü günüdür. Şehir baştanbaşa bayraklarla donatılmıştır. Caddeler insanlarla dolmuştur. Sirkeci iskelesinden, Beyazıt meydanına kadar olan cadde, Hamidiye, Alemdar caddeleriyle Divanyolu kaldırımalarının üzerinde birikmiş büyük bir kalabalık göze çarpmaktır. Asker, polis, kanun neferleri iş başındadır. Mevleviler ney üfleyerek Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye geçeceklerdir. Şimdiki üniversitenin cümle kapısıyla mahdut meydanında sarıklı, cübbeli hocalarla, sikkeli mutasavvıflar toplanmıştır.

Konya'dan hareket eden ve 800 Mevlevi dede ve dervişini taşıyan katar, saat 9,30'da Haydarpaşa'ya gelir. Trenin gelmesinden bir saat önce sadarete nazırlar, harbiye, bahriye nezareti erkânı, müsteşarlar, meşihat seçkinleri sadrazamla birlikte Haydarpaşa'ya geçmişlerdir. Mevlevileri karşılarlar. Baştaki vagondan ilk inen Veled Çelebi olur. Burada Çelebi ve dervişleri üst düzey bir protokolle karşılanmışlardır. Karşılama törenini müteakip, devlet ricali, (sadrizam, nazırlar, şeyhülislam vesaire) aynı vapurla Sirkeci'ye geçerler.

Beyazıt meydanında bir geçit resmi yapılır. Daha sonra dedegâh ile dervişanı nezaret avlusunda toplu bulundurulur. Harbiye nazırı konaklama keyfiyetini halleder. Yazar, bu resmigeçit üzerinde ayrıntılı durur, halkın ilgisini, sevgisini anlatır. *100'den fazla zil, 50 kadar ney, 25'e yakın kudüm Hüseyini peşrevini çalar, önde şeyhler tehlil ve tekbirler getirir, ortaya çıkan musiki iç ürpertecek kadar etkilidir. Beyazıt meydanına doğru gelirken bu defa Sabâ devrine başlamışlardır. Bu merasim geçişinde 32 tarikat şeyhinin alayın başında bulunduğu ifade edilmiştir. (12 Ağustos 1939, s.12)*

Talat Paşa, memnundur. *Enver Paşa*'ya "başardık der", o da "sonu da böyle olacak inşallah!" diye cevap verir. Enver Paşa'nın isteği üzerine yanlarında **Sadrazam Talat Paşa, Cemal Paşa, Şeyhülislam Hayri Efendi, Veled Çelebi** olduğu halde Harbiye Nezaretine gidilir. Harbiye nazırı neticeden memnun olup olmadıklarını sorar, daha sonra da hazır Çelebi Efendi de burada iken bu taburun teşkilâtını bir karara bağlamak istediklerini söyler. Konuşma ve görüşmelerden öğrendiğimize göre, Mevlevilerin İstanbul'da konaklama, mahalli işleri ve her türlü ihtiyaçları karşılanacaktır.

O gün yapılan resmigeçidin basında en geniş bir şekilde yer alması için gazetelere haber gönderilir. Bir saat kadar süren müzakereden Mevlevi taburunun silahlandırılmaması keyfiyeti kabul edilir. Mevlevi taburu tamamen propaganda amaçlı hareket edecektir. Şimdilik *Filistin* cephesinde, *Suriye* topraklarında bulunacak, imparatorluğa baş eğmeyen asi Arap kabilelerini, *Mısır* Müslümanlarını cihadı mukaddes için sancak-ı şerif altında toplanmaya çağıracaktır.

Mevlevi taburunun kurulmasının yasal çerçevesi böyle belirlendikten sonra Enver Paşa levazım reisine ve diğer şube müdürlerine çeşitli emirler verir. Taburun kadrosuna bir doktor (**Dr. Behçet**), bir eczacı, bir revir, bir sıhhiye teşekkülü, bir iâşe memuru eklenmesini tembih eder.

Daha sonra arkadaşlarıyla birlikte saraya gitmeyi, huzura çıkmayı önerir. Enver Paşa, hükümdardan teşekkül iradesini almak

ister. Ondan sonra taburun hareket gününü, Çelebi Efendinin takdirlerine bırakmanın uygun olacağını söyler. Dolmabahçe sarayına gidilir. O sıralarda 75 yaşında olan padişah V. Mehmet Reşat'ın onayı alınmıştır. **(14-15 Ağustos 1939, s.8, 12)**

Mevleviler o geceyi Harbiye nezaretinin avlusunda hazırlanan çadırlarda geçirirler. Dedeler kısmen İstanbul Mevlevihane'sindeki arkadaşlarının yanına, kısmen de Bekir Ağa bölüğünün boş kısımlarına yerleşirler. İki gün sonra taburun tekmil hazırlıkları tamamlanır.

Yazara göre Erzurum Kadirîlerinden oluşan bir diğer gönüllü taburu *Şam'a* müteveccihen yola çıkmıştır. Haber, saraya ve Harbiye nezaretine bildirildiği gün, İstanbul'da Dolmabahçe sarayı önünde *Sultan Reşat'ın* huzurunda bir resmigeçit yapılmaktadır. Mevlevi taburu zabitleri, padişahın taht saçaklarını da öptükten sonra Haydarpaşa'ya geçerler, hazırlanan trene binerek Suriye cephesinin yolunu tutarlar.

Mevlevi Taburunun Cepheye Gidiş Öyküsü

Tren, Haydarpaşa'dan cepheye giderken; İstanbul tekkelerinin şeyhleri, hususi mızıka takımları ve dervişleriyle devlet ricali, vekiller, hükümet erkânı tarafından uğurlanır, neyler bütün hızlarıyla Saba devrini çalar. Veled Çelebi bu arada Mevlevi taburunun zabitlerine rütbe dağıtmaya çalışmaktadır. Yine yazarın belirttiğine göre bu rütbe dağıtışı gelişigüzel olmuştur. Çelebi hazretleri, rastgele, yüzbaşı, kolağası, binbaşı rütbeleri vermiştir. Bunlar, uzun etekli haydarilerinin altından ucu görünen, çamurluğu taşlara çarpan birer kılıç takmaktadırlar.

Mevlevi taburu fertlerine silah verilmemiştir. *Sinan Dede*, kılıç taşımayı da kabul etmemiş, dedenin tevcih ettiği yüzbaşılığı, sadece unvan halinde muhafazaya çalışacağını bildirmiştir. (16 Ağustos 1939, s.12) Tren, Haydarpaşa'dan demir rayları üzerinde Pozantı yönünde yola koyulmuştur. Suriye cephesine doğru yola çıkan Mevleviler son derece neşe içinde neylerini üfleemektedir. 26 Mart 1915 Cuma günü seyyar bir

semahaneye dönen Mevlevileri götüren tren, Konya'ya varır. Konyalılar Mevlevi gönüllülerini törenle karşılarlar.

İstasyonda zafer takları altında dedelere “lokma” dağıtılır. Çelebi burada taburu terk ederek Mevlevihane'ye çekilir. Alaturka saat 12.30'da tabur Konya'dan hareket eder. Ertesi günü saat 3'te Pozantı'ya gelir. Mevleviler trenden indirilir. Çünkü o zamanlar tren Pozantı'ya kadar gelir. Toros'taki tüneller henüz açılmamıştır. Yolun burasında menzil kumandanlığına bağlı araba nakliye kollarının yardımıyla yollarına devam ederler. Mevlevi dedelerinin yaya olarak yol alması çok güçtür. En gençleri 50'lik sakallı insanlardır. Kırılarda günlerce yolculuğu göze alamazlar. Bu yüzden imdadına nakliye kolları yetişmiştir.

Yolun bundan sonrası sırayla anlatılmıştır: Tarsus, Osmaniye, Kanlı geçit ve diğer konaklama yerlerindeki askerin durumu tasvir edilir. Çadır hayatından bahsedilir. Ardından yağmurla karşılaştıkları *Hasan Beyli'ye*, *İslahiye'ye* geçerler, altı saatlik bir yürüyüş sonrasında *Ağalar Obası'na*, oradan *Raco'ya* ulaştıkları belirtilir. Beş buçuk saatlik bir yolculuğu müteakip **Halep** önlerine varılır.

Halep'e girmeden önce tabur kendine çekidüzen verir. Mevleviler bölüklerindeki mevkilerini alırlar. Tekke bandosunu başa geçirirler. Neyler koltuk altlarından çıkarılır, kudümler, defler tanzim edilir. Mevlevi gönüllü taburunun Halep'e gelişi tezahüratlara vesile olur. İstanbul'dan alınan emir gereğince, resmi makamlar, vali, kumandan, taburu törenle karşılarlar. Tören Halep'in *Babülferç* kapısında gerçekleşir. Daha sonra hep birlikte şehre gelirler.

Güzergâhta ellerinde küçük bayraklarla yer alan mektepliler ve halk Mevlevileri avuç patlatırcasına alkışlar. Tabur, sokakları dolaştıktan, hükümet meydanında geçit resmi yaptıktan sonra konaklama yerine çekilir...

Tabur kumandanı Binbaşı Sait Bey, valiye ve kumandan paşaya ziyaretlerini iade eder. Bu sırada her iki makam da taburun birkaç gün olsun Halep'te kalmasını, Haleplilerin dedeleri “izaz ve ikram” ile ağırlamak arzusunda olduklarını bildirir. Durumdan

Dördüncü Ordu Kumandanı Ferik Cemal Paşa haberdar edilir. O günlerde *Mısır'a* girmeyi tasarlayan Kanal Kuvve-i Seferiye'nin hazırlıklarını tamamlamakla meşgul olan Paşa, taburun Halep'te bir müddet kalmasını, bu arada sefer hazırlıklarını yapmasını, noksanların ve ihtiyacın, ordu karargâhına bildirilmesini emreder.

Ne var ki tabur kumandanı, bu emirden hoşlanmaz. Mecburen susmak zorunda kalır. Bütün Mevlevi dedelerini toplayarak, onlara, Halep'te ve yolda yaptıkları kalenderce hareketlerden kaçınmalarını söyler. Askerlik kurallarının çok farklı olduğunu hatırlatır. Dedeler de kendi dervişlerini sıkı bir disiplin altında tutacaklarını Sait Bey'e vaat ederler.

Öte yandan Halep'te oturmaktan canları sıkılan dedelerden bir kısmı Medine'ye kadar gitmek, bir gaza haccı yapmak merakına kapılırlar. Cemal Paşa, kendilerine bir takrirle bildirilen bu arzuyu iyi karşılar. Birtakım yazışmaların sonunda başta Çelebi olmak üzere 21 kişilik bir kabile bu amaçla *Halep'ten Medine* yolunu tutar.

Kanal Kuvve-i Seferiyesinin Hareket ve Macerası

Şam'da askeri faaliyet iyice artmaktadır. Dördüncü Ordu Kumandanı Cemal Paşa, Büyük Harp'in neticesine tesir edecek bir hareketi bir avuç Türk kahramanı ile yapabileceği ümidindedir. Alman zabıtları de onu bu yönde teşvik etmektedir.

Cemal Paşa, kanal kuvve-i seferiyesini önemli bulmaktadır. Tih sahrasını geçerek Mısır'a varacak olan bu kuvveti, halkın Mısır'da heyecanla beklediğini düşünür, orada hafif bir kıta halindeki İngiliz kuvvetlerini Mısırlıların da yardımıyla tepeleyeceğine inanmaktadır. Süveyş kanalı ele geçirilince Hindistan yolu da kapatılmış olacaktır. Sömürge ülkeleriyle bağlantısı kesilen İngiltere'nin vaziyeti tehlikeye düşecektir. Ancak İngiliz ajanları, bu plandan haberdardır. Ne var ki bu planı İngiliz askeri yetkilileri ciddiye almamışlardır.

Öte yandan Tih sahrasını geçmek çok müşkül ve çok önemli bir iştir. Kum çölleri

içinde yüzlerce kilometre sürecek yolculuğu değil askerler, deve kervanları bile yapamayacak kadar zordur. İngiliz askeri yetkilileri, bu noktayı göz önünde tutarak, kendi istihbarat memurlarının verdiği bu habere itibar etmemişlerdir. *Kuvve-i seferiyenin* hazırlıkları ile bizzat *Cemal Paşa* ilgilenir. Ona göre kuvve-i seferiye çölden geçip, kanal önüne gelecek, savunmasız bulunan kanalı geçerek Mısır'a girecektir. Mısır'da halkın yardımıyla yeni oluşturulacak silahlı kuvvetler, kuvve-i seferiyeye katılacaklardır. Neticede yarım asra yakın bir ayrılıktan sonra Mısır, tekrar Osmanlı imparatorluğunun eline geçmiş olacaktır.

Bu parlak projenin tatbikatına girilir. Mevlevi taburu, Halep'ten Şam'a getirilir. Kuvve-i seferiye de Şam'dan törenle hareket eder. Susuzluk, hastalık ve çöl yolculuğunun güçlüğü taburu bir hayli yıpratmıştır. Nihayet Haziran ayının başında kuvve-i seferiye kanal önüne gelir. Kahire bayram yapmaya hazırlanırken İngiliz kuvvetleri telaşa kapılır. Süveyş kanalı ağzında bulunan Akdeniz donanmasına mensup olan ve Mısır'ı savunmak için bekleyen, gelişmiş silâhlarla donatılmış İngiliz iki kruvazörü, piyade kuvvetlerine katılır.

Cemal Paşa, başarılı olmak için her türlü yolu dener. Her türlü teşvikte bulunur. Mevlevi taburunun kumandanı Binbaşı Sait Bey'e *"iki hafta sonra sizi Kahire'de kaymakam olarak karşımda göreceğim"* der. Cemal Paşa, Şam'daki Mevlevi taburunu Mısır'a doğru yola çıkaracağı sırada Medine'den gelen bir telgraftan işlerin iyi gitmediği haberini alır. Kanal kuvve-i seferiye askerlerimiz, kanalı geçiş sırasında, düşmanın karadan ve denizden yaptıkları taarruz sebebiyle başarılı olamamış, pek çok kişi şehit veya esir düşmüştür. Kuvve-i seferiyenin geri kalan kısımları Medine'ye dönmüştür. Bu haberler Cemal Paşa'nın haftalardan beri sürüp giden bütün neşesini kaçırmış, çok fazla sinirlenmesine, moralinin bozulmasına yol açmıştır.

Mevlevi Taburunun Dönüşü ve Uşak Mevlevi Bölüğünün Gazası

Bu acı neticeden sonra artık Mevlevi taburunun hareketine lüzum kalmaz. Tabur

kumandanına taburu ile İstanbul'a hareket etmesi bildirilir. Fakat yazarın belirttiğine göre ***Uşaklı Mevleviler*** gitmek istemezler, harbe katılmakta ısrar ederler. Paşa'nın izniyle bunlardan 90 kişi kadarı ayrı bir bölüm halinde Şam'da kalırlar. Diğerleri ise Medine'den, Muhtar Dede ve arkadaşlarıyla birlikte döneceklerdir. Sinan Dede de Uşaklı Mevlevilerle katılmıştır. Diğer Mevleviler 9 Haziran 1915'te 101 günlük Şam seferinden sonra Haydarpaşa'ya varmışlardır

Cemal Paşa, Mevlevi taburunun dönmesini emretmekle birlikte Uşak Mevlevilerinin gösterdiği tavırdan ve ısrardan son derece memnun olmuştur. Çünkü onların memleket kaygısıyla hareket ettikleri düşüncesindedir. Uşaklı Mevleviler 94 kişidir. İçlerinde yabancı olarak yalnız Malatya Şeyhi Sinan Dede ve onun sadık dervişi Ruhullah vardır.

Cemal Paşa bunları bir bölük haline koydurmuş, kendi arzuları üzerine onlara silâh ve cephane de verdirmiştir. Kendi zabıtları sıfatıyla başlarına Sinan Dede geçirilmiş, Mevlevilere, askerî eğitim vermeye başlanmıştır. Bunları yetiştirmek üzere 13'üncü kolordudan getirtilen Yüzbaşı Sarım ile Mülazımı evvel Tefvîk ve Mehmet Ali'den ibaret bir bölük subayı kadrosu oluşturulmuştur.

Şam'da bir buçuk yıl süren bir talim ve terbiye devresi geçirilir. Gazze muharebelerinin en şiddetli ve buhranlı zamanlarında bu bölüğü teftiş eden *Cemal Paşa*, çoğu genç ve dinç olan dervişlerin mükemmel birer asker haline geldiklerine bizzat tanık olunca gözyaşlarını tutamaz. Gene Mevlevi bölüğünün ricasıyla bunlar cepheye gönderilir.

Gazze muharebeleri iyice şiddetlenmiştir. Sinan Dede'nin bölüğü 3,5 aydır siperlerde, ihtiyat hattında görevli bulunmaktadır. Tekkelerde ney ve kudüm seslerine kulak alıştırmış bulunan Mevleviler, şimdi ölüm saçan çeşitli silahların korkunç patlamalarına kulak asmayıp, düşmanla göğüs göğse gelmek için fırsat kollamaktadır.

Bediüsabaa muharebelerinin devam günlerindedir. Bir akşam, Sinan Dede bölük arkadaşlarını etrafına toplar; günlerdir

bulundukları yerden iki kilometre uzakta dövüşen düşman hatlarına bakarken, kendilerinin de bizzat savaşa katılmaları gerektiğini söyler. Bunun için Sarim Beyi ikna etmiştir. Birbirlerine sarılarak helalleşirler. Saat 11’de **Yüzbaşı Sarim’ in** komutasındaki Mevlevi bölüğü, heyecanlı bir gece yürüyüşünden sonra siperler arasındaki sığınaklara yerleşir. Ertesi sabah umumi bir taarruz yapılacaktır.

İki saat süren top bombardımanın sonunda umumi taarruz başlar. Bu taarruz o zamana kadar görülmemiş, işitilmemiş bir şekilde olur. Bölüğün hususi mızıkası, neyler, kudümler var kuvvetiyle çalınır, her taraftan “Allah Allah!” sözleri duyulur. Düşman hattı, görmediği, işitmediği bu gürültü arasında uzun sikkeli, sivri süngülü Mevlevilerin taarruzu ile bocalar. Düşman askerleri neye uğradıklarını şaşırır ve tüfeklerini ellerinden atıp, geri hatlara doğru kaçar.

Mevlevi taburunun ilk şehidi Sinan dede olur. Ölüm takırtıları arasında diğer sikkelilerin yere serilmesiyle bölük dağılır. Öğleye doğru taarruz muvaffak olmuş, düşman, siperlerini terk ederek gerideki sırtlara çekilmek zorunda kalmıştır. **(13 Eylül 1939, s.5)**

Yüzbaşı Sarim, Mevlevi bölümünü toplayınca şu gerçekle karşılaşır: 94 mevcuttan ancak 35 kişi sağ kalmış, 17 kişi yaralı olarak seyyar hastaneye taşınmış, üst tarafı da şehit düşmüştür. Akşama doğru şehitlerin toplanmasına girişilir. Sinan Dede, şehit düştüğü yere defnedilir. Cemal Paşa, Mevlevi bölümünü takdir ve taltif eder. Hepsine harp ve liyakat madalyası verilmesini sağlar. Sinan Dede’nin düştüğü yere acele bir lahit yapılır. Yazar, harbin sonunda mahalli halkın, bu lâhdi türbeye çevirdiğini söylemektedir. Sinan Dede’nin ruhu için mevlit okunurken Mevleviler gözyaşlarını tutamamışlardır **(14 Eylül 1939, s.5).**

Gözden Kaçmaması Gereken Birkaç Nokta

Eserde, Mevlevi dedesi **Reşit Efendi** üzerinde fazlaca durulur. Çünkü Talat Paşa, Reşit Efendi’yi ta Selânik’ten beri tanımaktadır. Kendisinin daha doğrusu İttihatçıların birçok

sorunlarını çözmeye katkıda bulunmuştur.. Daha sonra da Yedikule dergâhına çekilmiş, burada “ney”ini üfleye üfleye vakit geçirmektedir. Gönüllü Mevlevi taburunun teşekkülü kararlaşınca, Sadrazam; teşkilatçılığı sebebiyle bu eski dostunu aratmış ve buldurulması için emir vermiştir. İşte yazarın uzun uzun anlattığı bu yan olay böylelikle başlamıştır.

Tekkenin nakibi Reşit Efendi, Sadrazam Talat Paşa için “*dostumuz ve eski refikimiz*” ifadesini kullanır. Yıllar sonra kendisinin aranmasında ve hatırlanmasında bir fevkaladelik sezer. Üç gün sonra da onu konağında ziyaret etmek ister. Reşit Efendi, eşyaları arasında bulunan Talat Paşa’nın bir emanetini, vaktiyle Selânik’te saklattığı cismi (Rusya menşeli bombayı) de yanında götürüp vermek niyetindedir.

Aslında bu bomba Talat Paşa’ya hiç lazım olmamış, Sadrazam olunca da hem onu hem de Reşit Efendi’yi aklına bile getirmemiştir. Sadaret konağına giren ve Paşa’yı bekleyen Reşit Efendi’nin yanındaki nesnenin bomba olduğunun farkına varılması, onun suikast teşebbüsünde bulunacağı endişesi, bu teşkilatçı Mevlevi’nin tutuklanmasına ve çok eziyet görmesine yol açmıştır. Emniyetteki sorgusu 27 gün sürmüştür.

Daha sonra babası, İttihat ve Terakki’nin kuruluşunda İttihatçılarla iş birliği yapmış, İbrahim adlı bir sivil polisin yardımıyla gerçek ortaya çıkmış ve bütün yaşanan bu olumsuz gelişmeler Talat Paşa’ya anlatılmıştır. Paşa, bu eski dostunun perişan halini görünce derin bir üzüntü duymuş, Reşit Efendi’nin tekkesinde tedavi altına alınması için emir vermiştir.

Yazar bu olayı, başka bir gerekçeye bağlamıştır. O sıralarda Hemayak Aramyan adında eski Taşnak komitesi azasından bir adam sadarete başvurarak, bir ihbarda bulunmuştur. İhbar şudur: “Romanya’da birleşen Taşnak komitesi mebusları, Ermeni tehirci hadisesini çıkaran İttihat ve Terakki rüesasını idama mahkûm etmiş, bunun için komitenin İstanbul’daki azalarına emir göndermiştir.”

Hemayak'ın verdiği bilgiler üzerine, İstanbul polisi, inzibatı, asker ve gizli emniyet mensupları derhal harekete geçirilmiş, iki ay içinde 18 Taşnak fedaisi Ermeni yakalanarak cezalandırılmıştır. Bu terör ve suikast ihbarının doğrulanması, devlet idaresinin tedbirleri arttırmasına, hatta Talat Paşa'nın konağında daimî bir karakol tesisine yol açmıştır. İşte böyle bir ortamda, Reşit Efendi, Mevlevi kılığında bir suikastçı muamelesi görmüştür. Ne var ki, gerçek önünde sonunda ortaya çıkmıştır. Yazar bu olayı tam on tefrikada anlatmıştır (16 -25 Ağustos 1939, s.12)

Öte yandan eserde Binbaşı Bebekli Muhtar Dede, en aykırı tiptir. Muhtar Dede, taburun iâşe memurudur. Ney çalmasını bilmez. Zaman zaman Bektaşî nefesleri okur, hatta demlenir. Emirberi onun için “*bunu Mevlevi gönüllüleri arasına hangi bedhah soktu*” der. Bektaşî şairlerinden Nesimi'nin “*Ben melâmet hırkasını kendim giydim ele ne/ Ar ü namus şişesini taş a çaldım kime ne*” beytiyle başlayan nefesini söyler. Emirberi sakallı Mevlevi dervişi zaman zaman kendisini uyarınca ondan azar işitir. Taburun o günkü iâşe pusulasını tanzim eden, verilen erzakın senedini iâşe memuruna imzalatmak üzere Mevlevi taburuna gelen menzil mülhakı Yüzbaşı İbrahim'in de gözü onu tutmamıştır.

Senede imza atarken rütbesini el yazısıyla “*binbaşı*” yerine “*mirliva*” diye yazması, son derece sorumsuzca yapılan hareketlerdendir. Nitekim tabur kumandanı bunu fark etmiş, Muhtar Dede'yi uyarılmış, bu hareketinin kendisini divan-ı harbe sevk etmeğe yeteceğini söylemiştir. Muhtar Dede, imza yerindeki “*mirliva*” kaydını binbaşîya çevirerek düzeltmiştir ama Tabur Kumandanı Sait Bey, bu laubaliliğe ve bu ilgisizliğe çok sinirlenmiş ve Şam'a kadar onun üzerinden gözünü ayırmamıştır.

Muhtar Dede'nin bir başka özelliği de kurallara aldırış etmemesidir. Halep'te Mevlevilere ziyafet verilirken, o ziyafete yalnız taburun iâşe memuru katılmamıştır. O gece vilâyetin resmi ziyafetine gelecek yerde Halep'in eğlence muhitine gitmiştir. Halep çarşısında kendisine birkaç eşya alırken, satıcı ihtiyar Yahudi, üzerindeki mason işaretini

görünce, pazarlıktan vazgeçmiş ve ona son derece hürmet etmiştir. Yahudi satıcı, “*üstat rütbesinde bir masonun Mevlevi taburuyla birlikte geldiğini, işaretini üzerinde taşıdığını, 3. derecede mason olduğunu*” söyleyerek, çevresindekileri ona yardımla görevlendirmiştir. Kısaca hem Mevlevi hem Bektaşî hem de mason olması, öteki Mevlevileri bir hayli rahatsız etmiştir. Hatta “*zındık, ayyaş, bunu nereden aramıza aldık*” diyenler olmuştur. (28-29 Ağustos 1939, s.12)

Romanda oldukça komik sahneler vardır. Bunlar “*Mevlevi Taburunda Sabah Vizitesi*” başlığı altında bir hayli gülünç bir şekilde nakledilmiştir. Sabah vizitesine çıkan hastaların çoğu kabızlık, basur, mide gibi rahatsızlıklardan şikâyet ederler. Sık sık abdest bozmak durumunda kalanlar da vardır. Kısaca taburun içinde bin bir tuhafılık eksik olmaz. Yazar bu bölümü oldukça başarılı bir şekilde kurgulamıştır. (29 -30-31 Ağustos 1939, s.12, 8, 8)

Taburun Halep'te kalışı tam on beş gün sürmüştür. Halep âyanından bir kişi, sırayla Mevlevi taburuna ziyafet vermiştir. Bunlardan birisi de **Sadri Paşa** adında nüktedan yaşlı bir zattır. Ehli dil bir insandır. Romanda bilhassa ziyafette Sinan Dede'ye, Muhtar Dede'ye sorduğu sorularla sohbetin dinî çerçevede yürütülmesini sağlamıştır. Burada Muhtar Dede'nin söylediklerine ve vaziyetine içerleyen tabur kumandanı *Binbaşı Sait* orada fazla kalamaz. Vali'den izin alarak ziyafetten ayrılır. Sohbe son verilince meclis dağılır, dedegân da Vali konağından ayrılarak kendilerine tahsis edilen binalara gelip istirahat ederler.

Dikkate değer bir husus da **Sadri Paşa'nın** evinde yapılan bir toplantıdır. Toplantıya 14 kişi katılmıştır. Bir kısmı Halep ileri gelenleri, diğerleri de Vali, Halep Müftüsü, Kumandan gibi görevlilerdir. Bu kişilerin Sadri Paşa'nın evinde toplanmasının sebebi Cemal Paşa'nın verdiği bir emirle ilgilidir. Cemal Paşa, birikmiş vergilerden kalanlarının tahsilini, elde mevcut deve, ester, merkep ve aşair (aşiret) kısraklarının süratle toplanmasını emretmiştir. Ne var ki Halep'e bağlı aşiretlerin önemli bir kısmı bu emrin uygulanmasında hükümete muhalefet etmişlerdir.

Mevlevilere son derece iyi davranılır. Yemelerine içmelerine özen gösterilir. Mevcudu 800'ü bulan tabura yevmiye 40 dana, ikişer çift has tayın, adam başına yarım okka hesabıyla pirinç, bunun bir buçuk misli sebze hesap edilir. Yalnız taburun Halep'e varışından sonra bu ihtiyaç arasında bir dengesizlik oluşur. Meselâ tabur, 40 danayı iki günde tüketemez. Bu yüzden bir sürü et fazlası birikir. Buna mukabil hiç hesapta olmayan bir ihtiyaç ortaya çıkmıştır: Hintyağı.

Çünkü dedelere verilen öğütler arasında sıcak mıntıklarda devamlı surette müşhil kullanmak mecburiyeti iyice öğretilmiştir. Onlar da Halep'te bu öğüdü hatırlamışlar, her gün hintyağı talebinde bulunmuşlardır. Cemal Paşa, taburda yeterli Hintyağı olmamasına karşılık, onların bu isteğini de fazlasıyla yerine getirmiştir. (10 Eylül 1939, s. 5).

Sonuç

Eser, neredeyse yazarın sözleriyle özetlenmiştir. ***Haber Gazetesi'nin*** bu tarihi romanı 7 Ağustos 1939'dan itibaren yayımlanmaya başlamıştır. 14 Eylül 1939'da 38 inci tefrikayla son bulmuştur. Birinci Dünya Harbi ile ilgili çok şeyler yazılmıştır. Ancak Rahmi Yağız'a göre Mevlevi Taburu ile ilgili bilgiler bilhassa tarikat mensupları arasında parça parça halinde kalmıştır. Eser, vesikalara, resimlere, haritalara dayanarak hazırlanmıştır.

Bu tarihi romanda Mevlevi taburunun muhtelif harp sahnelerindeki harekâtı okuyuculara nakledilmiştir. Tefrikanın reklamı: *“Umumi Harp'te Mevlevi Taburu”* başlığı altında yapılmıştır. Taburun bazen göz yaşartan, bazen gülmemize sebep olan olayları, kuru bir tarihi olayların nakledilmesinden ibaret değildir.

Harp biter, Suriye, Osmanlı ordusundan alınır. Fransız mandası altında müstakil bir hükümet haline konulur. Sinan dedenin iki devlet hududu arasına düşen mezarı, mahalli halkın ***“Merabıt”*** adını vererek üzerine inşa ettikleri mükellef bir türbe ve yeşil bir ağaçlıkla ziyaretgâh haline gelir. Suriyelilerin ziyaret yeri olan eski ***Malatya Dedesi Sinan Dede'nin*** türbesinde o zaman göğsüne takılamayan harp ve liyakat madalyaları,

sandukanın üzerinde eski bir hatırayı canlandırmaktadır.

Eserden anlaşılan gerçek şudur: Padişahın, başka bir ifadeyle Halife'nin Müslüman dünyadan beklediği destek ne yazık ki güçlü bir şekilde gelmemiştir. Enver Paşa ve diğer yöneticiler de bunu bizzat görmüş ve yaşamışlardır. Cemal Paşa'nın plânları da suya düşmüştür. Süveyş kanalını kapatma konusunda eksik ve yetersiz değerlendirmeleri onu yanıltmıştır.